

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutustason nostaminen: Pidämme kannatettavana koulutuspoliittisessa selonteossa esitettyä koulutustason nostamista (vähintään toisen asteen tutkinto), jolla pystytään edesauttamaan työllistymisasteen nostamista. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen on nykyisin lähtökohtaisesti työllistymisen edellytys ja samaten tulevaisuuden osaaminen / ammatit vaativat yhä enenevässä määrin myös korkea-asteen osaajia / korkea-asteen osaamista toisen asteen tutkinnon rinnalla. Näiden tavoitteiden toteutuminen vaatii kuitenkin koulutuksen järjestäjälle kohdennettavat riittävät resurssit.

Tavoite rahoituksen ennakoitavuudesta ja pitkänjänteisyydestä edellytyksinä koulutukselle ja tutkimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi on kannatettava. Lisäksi rahoituksen painopiste tulee saada perusrahoitukseen avustusten sijaan. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää, että koulutuspoliittiset ja koulutuksen rahoitukseen liittyvät linjaukset tehdään yli hallituskausien meneväksi, jolloin koulutuksen järjestäjät kaikilla asteilla pystyvät strategisesti suunnittelemaan ja toteuttamaan koulutusta pitkäjänteisesti sitä kehittäen. Samaten rahoituksen pirstaloituminen useassa eri rahoitus-/hankehaussa haettavaksi heikentää koulutuksen rahoituksen ennakoitavuutta ja koulutuksen laadukasta kehittämistyötä. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on koko koulutusjärjestelmän monimutkaisin. Se tarvitsee yksinkertaistamista, jotta ennustettavuus ja läpinäkyvyys lisääntyisivät.

Selonteossa kannustetaan laajempaan yhteistyöhön koulutusasteiden sisällä ja välillä, jota pidämme kannatettavana tavoitteena sekä toiminnan operatiivisen että rahoituksellisen tehokkuuden näkökulmasta. Toisen asteen, vapaan sivistystyön ja korkea-asteen sekä perusasteen ja toisen asteen keskinäiseen yhteistyöhön pohjautuvalla toimintamallilla voidaan varmistaa alueellinen koulutuspalveluiden saavutettavuus. On huomioitava, että alueelliset erot kasvavat valtakunnallisesti, joten kaikkia alueita ei tule käsitellä samalla tavalla, vaan päätöksenteossa ja koulutus- ja osaamisen hankkimisen ratkaisuisissa on huomioitava valtakunnan sisällä alueiden erilaisuus ja niihin sopivat toimintatavat. Koulutuksen alueellisen saavutettavuuden turvaamiseksi

koulutuspoliittisessa selonteossa esitetään toisen asteen sekä ammatillisen ja lukiokoulutuksen keskinäisiä yhdistymisiä. Mahdollisten yhdistymisten osalta tulee huomioida alueellinen tilanne sekä lukion ja ammatillisen koulutuksen erilaiset tavoitteet ja tehtävät sekä näiden toteutumisen turvaaminen myös jatkossa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Ammatillisen koulutuksen tehtävät: Tulevaisuudessa on tärkeää huomioida ammatillisen koulutuksen merkittävä rooli osaajien kouluttamisessa työelämään, jatko-opintoihin sekä yrittäjäksi. Selonteossa tulisi nostaa nykyistä laajemmin esille ammatillisen koulutuksen sekä työ- ja yrityselämän tiivis yhteistyö ja erilaisten osaamispalveluiden kehittäminen. Ammatillisella koulutuksella on jo tällä hetkellä tärkeä tehtävä nuorten kouluttamisen rinnalla yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden osaamisen kehittämisessä. Näistä opiskelijoista useimmat ovat kehittämässä jo olemassa olevaa ammattiosaamistaan, jolloin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen merkitys korostuu. Ammatillisen lisä- ja jatkokoulutuksen roolia ja tulee vahvistaa merkittävästi selonteossa. Selonteossa on hyvä huomioida nykyistä vahvemmin jatkuvan oppimisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä ammatillisen koulutuksen työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

Oppivelvollisuusiän laajentamiseen kohdennettava riittävät resurssit: Pidämme kannatettavana nuorisoikäluokan toisen asteen koulutuksen suorittamista tulevaisuuden työllistymisen edistämiseksi sekä korkea-asteen suorittaneiden määrän kehittämistä, tulevaisuuden osaajatarpeet huomioiden. Oppivelvollisuusiän laajentamisen onnistuminen vaatii kuitenkin sen, että opiskelijat saavat perusasteen opetuksessa riittävät tiedot ja taidot toiselle asteelle siirtyessä. Mekaaninen oppivelvollisuusiän nostaminen ei tuo ratkaisua, vaan vaatii riittävän perusasteella hankitun osaamisen. Tämä edellyttää, että perusasteen koulutusta kehitetään vastaamaan nykyisiä tavoitteita sekä perusasteen ja toisen asteen koulutustoimijoille varataan täysimääräiset kustannukset kattavat resurssit oppivelvollisuustehtävän hoitamiseksi.

Koulutusrajat ylittävä valinnaisuuden lisääminen sekä aidot henkilökohtaiset osaamispolut: Pidämme kannatettavana, että koulutusjärjestelmässä ei ole suljettuja ovia, vaan jokaiselta asteelta pystyy hakeutumaan seuraavalle koulutusasteelle. Tämä vaatii kuitenkin sen, että jokaisella koulutusasteella pystytään antamaan tosiasiallisesti riittävä osaamisen perusta seuraavalle asteelle siirtymiseen. Samassa yhteydessä täytyy kehittää myös horisontaalista monimuotoisuutta ja moniosaamista tutkintojen suorittamiseen saman koulutusasteen sisällä (vertaa lukio- ja ammatillisen koulutuksen ns. ristiinvalinnat). On varmistettava, että opintojaan jatkaville toisen asteen opiskelijoille pystytään takaamaan riittävät valmiudet korkea-asteelle siirtymiseen. Jatko-opintovalmiuksia tulee kuitenkin kehittää ammatillisen koulutuksen tavoitteet huomioiden sekä varmistaa, että koulutusten järjestämisedellytykset pysyvät laadukkaana ja vetovoimaisina. Toisen asteen osalta on syytä edelleen kehittää kaksoistutkintojärjestelmää sekä sen mahdollisuuksia jatko-opintoväylänä sekä integroida väylä- ja polkuopinnot osaksi eri asteen opintoja.

Toisen asteen ja korkea-asteen saavutettavuus alueellisesti: Pidämme erittäin tärkeänä, että koulutukseen ja TKI-palveluihin varataan tulevina vuosina riittävät alueelliset resurssit laadukkaan ja

saavutettavan koulutuksen ja TKI-toiminnan takaamiseksi. Elinvoiman ja alueellisen osaajatarpeen varmistamiseksi tarvitaan alueelliset koulutuspalvelut, jotta yrityksiin ja elinkeinoelämälle pystytään takaamaan myös tulevaisuudessa niin toisen asteen kuin korkea-asteen osaajia (vrt. Monikampusmalli). Osa näistä palveluista voidaan toteuttaa digitaalisia palveluita kehittämällä, mutta aito osaaminen vaatii myös lähiosaamispalveluita ja ohjausta. Näitä molempia voidaan kehittää rinnakkain.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Riittävät tiedot ja taidot perusopetuksesta: Oppivelvollisuuden laajentumisen myötä perusopetuksessa on varmistettava kaikille opiskelijoille riittävät valmiudet sekä tiedot ja taidot toiselle asteelle siirtymiseen. Tämänhetkisen kokemuksen mukaan osa perusasteelta siirtyvistä nuorista omaa riittämättömät luku-, kirjoitus- tai matemaattiset taidot. Perusasteen opetusta on kehitettävä tältä osin ja opiskelijoiden tehostettuun ohjaukseen on panostettava.

Yksilölliset opintopolut: Perusopetuksen osalta on syytä lähteä kehittämään myös osaamisperusteisuutta, jolloin opiskelijan opintopolku voidaan yksilöllisesti henkilökohtaistaa ja hänen opintonsa etenevät yksilöllisesti osaamisen kehittymisen mukaan ja jolloin hän voi siirtyä eteenpäin perusopetuksessa tai toiselle asteelle osaamisperusteisesti, ei ryhmään tai vuosiluokkaan sidotusti. Näin saadaan varmistettua riittävä osaamistaso seuraavalle luokalle / koulutusasteelle siirryttäessä.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Ammatillisen koulutuksen tehtävät: Tulevaisuudessa on tärkeää huomioida ammatillisen koulutuksen merkittävä rooli osaajien kouluttamisessa työelämään, jatko-opintoihin sekä yrittäjäksi. Selonteossa tulisi nostaa nykyistä laajemmin esille ammatillisen koulutuksen merkitys työelämän osaajatarpeen ketteränä ja muutoskykyisenä kouluttajana sekä ammatillisen koulutuksen ja työ- ja yritys-elämän tiivis yhteistyö ja erilaisten osaamispalveluiden kehittäminen. Ammatillisella koulutuksella on jo tällä hetkellä tärkeä tehtävä nuorten kouluttamisen rinnalla yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden osaamisen kehittämisessä. Näistä opiskelijoista useimmat ovat kehittämässä jo olemassa olevaa ammattiosaamistaan, jolloin ammatti- ja erikoisammattitutkintojen merkitys korostuu. Ammatillisen lisä- ja jatkokoulutuksen roolia ja tulee vahvistaa merkittävästi selonteossa. Selonteossa on hyvä huomioida nykyistä vahvemmin jatkuvan oppimisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä ammatillisen koulutuksen työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

Kaikilla koulutusasteilla on tärkeää huomioida yhteisöllisyyden merkitys osana kasvua ja kehitystä sekä osaamisen hankkimisista. Kasvu yhteiskunnan jäseneksi on osa kaikkien koulutusasteiden tehtävää. Digitaalisten osaamisratkaisuiden kehittyessä on tärkeää kuitenkin huomioida myös ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja kanssakäymisen merkitys ja kehittyminen. Erilaisten oppijoiden huomioiminen on myös tulevaisuudessa tärkeässä roolissa opintopolkujen yksilöllistymisen myötä, jolloin opintopolkujen tulee joustaa sekä ajallisesti ja sisällöllisesti. Opiskelijoiden on tarvittaessa saatava riittävästi tarvitsemaansa tukea kaikilla koulutusasteilla, jonka takaamiseksi koulutuksen järjestäjät tarvitsevat riittävät resurssit.

Osaamisidentiteetti vahvistaa jatkuvan oppimisen muutoskyvykkyyttä: Tulevaisuudessa ammatit ja niissä tarvittava osaaminen muuttuvat huomattavasti. Pidämme tärkeänä, että ammatti-identiteetin rinnalla painotetaan jatkossa osaamisidentiteettiä, jossa opiskelijan osaamisessa korostetaan ammattiosaamisen rinnalla hänen muitakin vahvuuksia. Lisäksi opiskelijalle annetaan riittävät työkalut oman osaamisen uranaikaiseen jatkuvaan kehittämiseen (jatkuva oppiminen) ja ylläpitämiseen koko työuran aikana. Tämä on tärkeää, sillä tutkimusten mukaan iso osa nykyisistä ammateista poistuu ja henkilöiden on kyettävä päivittämään omaa osaamistaan läpi työelämän, jolloin oman osaamisen ymmärtämisen ja sanoittamisen merkitys korostaa ja jotta oman osaamisen kilpailukyky säilyy myös tulevaisuuden työmarkkinoilla. Tiedon eroosio (tiedot vanhenevat) kiihtyy ja koulutusjärjestelmän tulee pystyä vastaamaan riittävän ketterästi uranaikaisen jatkuvan oppimisen tarpeisiin.

Digitaaliset osaamisratkaisut ja ennakkoinnin merkitys kasvaa: Kaikkien koulutusasteiden osalta kehitetään digi- ja verkkopedagogiikan tarjontaa. Älykäs koulutus takaa erilaiset osaamisen hankkimisen mahdollisuudet, mutta laadukkaan koulutuskokonaisuuden tarjoamiseksi myös ns. perinteistä lähiopetukseen / -ohjaukseen perustuvaa osaamisen hankkimista tarvitaan. Näitä voidaan kehittää rinnakkain ja toisiaan tukemaan. Koulutuspoliittisessa selonteossa tulisi korostaa nykyistä laajemmin myös ennakkoinnin merkitystä eri asteen koulutusratkaisuiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Ammattien ja osaamisen tarpeen muuttuessa tarvitaan ennakkointitietoa osaamistarpeista globaalilla tasolla, valtakunnallisella tasolla sekä alueellisella tasolla. Näihin tulisi kehittää yhteisiä ennakkoinnin tiedonhallinta- ja toimintamalleja / datapankkeja.

Tutkintotavoitteisuuden rinnalle ketteriä osaamispalveluita: Nykyinen koulutus- ja rahoitusjärjestelmä pohjautuu vahvasti kaikilla koulutusasteilla tutkintotavoitteisuuteen. On kuitenkin jo huomattavissa, että tuleva työelämä ja siinä vaadittava osaaminen muuttuu ja tarvitaan entistä joustavampia ja monimuotoisempia koulutusratkaisuita, jotka eivät perustu niin voimakkaasti tutkintojen rajoihin tai koulutusasteisiin, jota nykyinen rahoitus- ja toimintamalli korostaa.

Koulutusasteiden rajat madaltuvat: Jatkossa tulisi mahdollistaa tiiviimpi ammatillisen ja korkea-asteen yhteistyö. Pidämme tärkeänä, että tulevaisuudessa koulutusasteiden väliset rajat madaltuvat ja opiskelijat pystyvät suorittamaan entistä vahvemmin aitoon henkilökohtaistamiseen pohjautuvia opintoja ja yhdistelemään opintojen sisällä koulutuksia esim. toiselta asteelta ja korkea-asteelta. Samaten kannatamme laajempaa valinnaisuutta toisen asteen tutkintojen sisällä, jossa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijat pystyvät aitoon valinnaisuuteen puolin ja toisin. Tutkintorakenteisiin ja rahoitukseen tulee saada joustavuutta, jotta osaamispalveluita pystytään suunnittelemaan ja räätälöimään yksilön todelliset tarpeet huomioiden.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Toisen asteen ja korkea-asteen yhteistyö ja alueellinen saavutettavuus: Ammatillisen ja korkea-asteen yhteistyö TKI-toiminnassa sekä työelämäyhteistyöstä on selonteossa puutteellinen. Ammatillinen koulutus ja korkeakoulut tekevät paljon yhteistyötä. Tämän yhteistyön kehittyminen tulisi mahdollistaa esim. koulutus- ja TKI-rahoituksessa ja kansallisten hankkeiden suunnittelussa

(esim. seutukaupunkihankkeet). Pidämme tärkeänä, että korkeakoulutuksen ja TKI-toiminnan alueellinen saavutettavuus taataan uusia monimuotoisia toimintatapoja sekä rahoitusmalleja hyödyntäen, esimerkiksi Monikampus-mallin avulla. On tärkeää, että korkeakoulut huomioivat seutukaupunkien osaja- ja TKI-tarpeet strategia- ja toimintasuunnitelmissa. Myös koulutuksen rahoituksen on tuettava tätä toimintamallia. Alueellinen koulutuksen vaikuttavuus ja resurssien tehostaminen saadaan taattua selonteossakin esitetyllä toisen asteen ja korkea-asteen opetuksen, laitteiden ja tilojen käytön yhteistyöllä (Monikampus-malli).

Korkeakoulujen jatkuva hakeutuminen: Korkeakoulujen osalta on tärkeä lähteä kehittämään osaamisperusteista ja jatkuvaan hakuun perustuvaa tutkintokoulutuksen toimintamallia, jolloin toiselta asteelta joustavasti valmistuvat opiskelijat voivat jatkaa korkeakouluopintoja tutkinto-opiskelijana ympäri vuoden kiinteistä hakuajoista riippumatta. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat pystyvät aloittamaan opinnot ympärivuotisesti ja samaten valmistuminen tapahtuu läpi vuoden. Siirtyminen toiselta asteelta korkeakouluun ei saisi aiheuttaa turhia hakuajoista riippuvaisia katkoksia. Tämä takaa saumattomat opintopolut. Samaten on kehitettävä edelleen toisen asteen ja korkea-asteen polku- ja väyläopintoja sujuvien opintopolkujen takaamiseksi.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Toisen asteen koulutuksen osalta on huomioitava tulevaisuudessa suuremmat alueelliset TKI-resurssit, jotka voivat olla osa tulevaisuuden oppimisympäristöjä ja joissa voidaan tehdä koulutusasteet ylittävää yhteistyötä työ- ja yritys-elämän kanssa. Samaten alueellisesti on järkevää hyödyntää yhteisiä ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen tutkimus- ja laboratoriotiloja sekä tiloja ja muuta infraa. Tilojen ja laitteiden käyttö vaatii harjaantunutta ja ammattimaista henkilökuntaa, joka voidaan alueellisesti toteuttaa yhteistyössä.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Pidämme kannatettavana työuran aikaisen jatkuvan oppimisen ketterien osaamisen hankkimisen palveluiden kehittämistä yhteistyössä toisen asteen, korkea-asteen ja työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden yhteistyönä. Tutkintorakenteisiin ja rahoitukseen tulee saada joustavuutta, jotta osaamispalveluita pystytään suunnittelemaan ja räätälöimään yksilön todelliset tarpeet huomioiden.

Jatkuvaan oppimiseen liittyvät ammatillisen koulutuksen kehittämistoimet tulee lisätä selontekoon. Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjaukset tulee integroida selontekoon.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen, yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien takaaminen, koulutuksen laadun kehittäminen ja koulutusjärjestelmän toimivuus edellyttävät osaavaa henkilöstöä. Opettajankoulutuksen ja muun henkilöstön koulutuksia kehitetään, niiden laadusta huolehditaan ja koulutukset kohdennetaan oikein. Näin turvataan ja varmistetaan, että kaikkialla Suomessa on saatavilla tulevaisuudessakin tasa-arvoisesti ja tasa-arvoa edistäen laadukasta kasvatusta, opetusta sekä tukea oppimiselle ja hyvinvoinnille koko koulutuspolun ajan.

Ammatillisen koulutuksen opettajien tehtäväkenttä on muuttunut yhä monimuotoisemmaksi ja toisaalta ammatillisen koulutuksen osaajatarpeet muuttuvat tulevaisuudessa yhä nopeammin. Tämän vuoksi on varmistettava, että ammatillisen koulutuksen opettajien osalta on saatavilla jatkuvaa uranaikaista täydennys- ja lisäkoulutusta, jolla pystytään vastaamaan yhä nopeammin muuttuviin työelämän tarpeisiin. Myös erilaisten oppijoiden ja yksilöllisten koulutuspolkujen osuus on merkittävä, joka tulee huomioida opettajille suunnatussa koulutuksessa.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Ammatillisella koulutuksella on merkittävä rooli maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osaamispolkujen tarjoamisessa. Osaamispalveluiden kehittäminen on tärkeää ja palveluiden kehittämiselle ja toteuttamiselle on kohdennettava riittävät resurssit. Lisäksi selonteossa tulisi huomioida ammatillisen koulutuksen rooli koulutus- ja työperäisessä maahanmuutossa.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta on huomioitava riittävät alueelliset TKI-resurssit, jotka voivat olla osa tulevaisuuden oppimisympäristöjä ja joissa voidaan tehdä koulutusasteet ylittävää yhteistyötä ja koulutusta.

Hyväksytylle koulutuspoliittiselle selonteolle on syytä asettaa toimeenpanosuunnitelma ja erityisesti rahoituksen vakaudesta tulee saada hallituskaudet ylittävä konsensus.

Ritola Jaana
Raahen koulutuskuntayhtymä